

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กรณีที่เป็นเด็กและเยาวชน

ธนาวัฒน์ ภัทรปิตตานนท์*

รองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์**

บทคัดย่อ

ในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิของเด็ก และเยาวชนนั้นภาครัฐย่อมมีส่วนสำคัญในการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ มาตรการ รวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กหรือเยาวชนมากที่สุดโดยเฉพาะในส่วนของมาตรการในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก หรือเยาวชนนั้นจะต้องเป็นมาตรการที่ถูกกำหนดขึ้นเป็นพิเศษเฉพาะไม่ว่าจะเป็นการกำหนดระเบียบ ขั้นตอน หรือวิธีการต่างๆ ในการดำเนินกระบวนการเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพฯ ซึ่งจากประเด็นปัญหาที่กล่าวมานั้นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ในส่วนของเงื่อนไขการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพฯ จำเป็นจะต้องแก้ไขให้มีระบบสมัครใจสำหรับเด็ก หรือเยาวชนที่ไม่ได้ถูกจับ หรือถูกจับแต่ไม่ได้เป็นฐานความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เนื่องจากเป้าหมายของการลงโทษเด็ก และเยาวชนนั้นก็เพื่อให้พวกเขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปกติสุขจึงจำเป็นต้องแก้ไขปัญหานั้นที่อาจเป็นต้นเหตุให้เด็ก หรือเยาวชนนั้นไปก่อความผิดอื่นอีกเสียก่อน การที่กฎหมายกำหนดเปิดโอกาสให้กว้างขึ้นในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพฯ ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก และเยาวชนประการต่อมาในกรณีเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่เกี่ยวกับความผิดที่มีโทษจำคุกนั้นเมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่าการกระทำความผิดของเด็ก และเยาวชนนั้นแม้จะเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก แต่การลงโทษจำคุกเด็ก และเยาวชนที่สถานพินิจนั้นก็ไม้อาจทำให้เด็ก หรือเยาวชนที่ติดยาเสพติดพ้นจากสภาวะติดยาได้ ดังนั้นเมื่อเป้าหมายของการจำคุกเด็ก และเยาวชนก็เพื่ออบรมให้พวกเขาสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ จึงจำเป็นต้องยกเว้นบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อให้เด็ก และเยาวชนนั้นสามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพได้ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็ก และเยาวชนเป็นสำคัญ

*นักศึกษาลัทธิสุตธาธรรมมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

**ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. บทนำ

ในปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญในระดับสากล ซึ่งจะเห็นได้จากมีอนุสัญญาระหว่างประเทศหลายฉบับที่ออกมาเพื่อปกป้อง และป้องกันปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 (The United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) โดยมีหลักการสำคัญเกี่ยวกับความผิดและการลงโทษผู้ที่ลักลอบค้ายาเสพติด ซึ่งจะต้องได้รับโทษฐานที่กระทำความผิดอย่างรุนแรง รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศในทางกฎหมายด้านพยานหลักฐานที่จะส่งผลให้เอาผิดผู้กระทำความผิดได้ เป็นต้น ซึ่งในการจัดการกับปัญหาเสพติดนั้นจะต้องมีการปกป้องผู้ที่ยังไม่เคยติดยาเสพติดเลย และหากพบผู้ติดยาเสพติดก็ต้องเยียวยาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้นั้น อีกทั้งต้องป้องกันไม่ให้ผู้ที่เคยติดยาเสพติดนั้นกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกโดยทั้งสามส่วนนี้จะต้องกระทำให้สอดคล้องกันไปจะกระทำเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งมิได้จึงจะทำให้ปัญหาเสพติดนั้นลดลง และหมดไปในที่สุด ในกรณีของการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดนั้นในประเทศไทยมีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้แก่ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 อันถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อเยียวยาผู้เสพยาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติ เพื่อให้ผู้นั้นได้รับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพได้อย่างมีระเบียบ ขั้นตอน และแบบแผนที่ชัดเจนแน่นอน สามารถเห็นผลได้อย่างเป็นรูปธรรมกล่าวคือสามารถเลิกเสพยาเสพติดได้ หากผู้เสพยาสามารถผ่านกระบวนการต่างๆ ของการฟื้นฟูไปได้ หากแต่กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับทั้งบุคคลทั่วไป และ เด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้ติดยาเสพติดทำให้การบังคับใช้กฎหมายกับเด็กและเยาวชนภายใต้กฎหมายดังกล่าวนี้ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากมาตรการของกฎหมายดังกล่าวยังไม่เป็นไปตามหลักสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก

หลักการแรก ได้แก่ หลักประกันตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ว่าจะไม่มีการนำเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยพลการ การจับกุม กักขังหรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมายและจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น ให้มีระยะเวลาสั้นที่สุดอย่างเหมาะสม เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม ด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุด เด็กมีสิทธิจะติดต่อกับครอบครัว เว้นแต่ในสถานการณ์พิเศษและเด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพมีสิทธิจะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย ตลอดจนสิทธิที่จะดำเนินความชอบด้วยกฎหมายต่อศาลหรือหน่วยงานอื่นที่เป็นอิสระและเป็นกลางซึ่งจะได้รับคำวินิจฉัยโดยพลัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนภายในรัฐภาคี

หลักการที่สอง คือ แนวคิดการรับรองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ โดยเด็กนั้นได้รับประกันตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ว่าในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม สิทธิขั้นมูลฐานนั้นต้องได้รับการคุ้มครอง เช่น สิทธิได้รับการสันนิษฐาน

ไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิด สิทธิต่อสู้คดี สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ และจะไม่ถูกบังคับให้สารภาพผิด เป็นต้น ซึ่งสิทธิเหล่านี้ถูกบัญญัติรับรองอยู่ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กของรัฐภาคีโดยประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายที่มีชื่อว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546” ซึ่งก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิของเด็กไว้หลายประการ

หลักการที่สาม คือ แนวคิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ว่ายอมรับสิทธิเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ที่จะได้รับการปฏิบัติในลักษณะสอดคล้องกับการส่งเสริมในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็กและในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงอายุเด็กและส่งเสริมการกลับเข้ามาสู่สังคมกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปรกติสุขซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งจึงเป็นจุดกำเนิดมาตรการต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

จากหลักการที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าปัจจุบันการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ อันเป็นเหตุผลที่ทำให้รัฐต้องกำหนดมาตรการเป็นพิเศษแก่เด็ก และเยาวชนเพื่ออนาคตที่ดีของประเทศชาติต่อไป ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่จะต้องปกป้องเด็ก และเยาวชนจากภัยอันตรายภายนอก หรือภายในจิตใจของเด็ก หรือเยาวชนนั้น โดยที่มาตรการพิเศษนี้ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องกำหนดขึ้นมาเพื่อเด็ก หรือเยาวชนโดยเฉพาะแม้บางเรื่องจะเป็นกรณีเดียวกันกับบุคคลทั่วไป หากแต่เมื่อมีเด็ก หรือเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยกรณีก็ไม่อาจใช้มาตรการอย่างเช่นบุคคลทั่วไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เมื่อมีกรณีของผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดเป็นเด็ก หรือเยาวชน ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายอันเป็นพิเศษสำหรับเด็ก หรือเยาวชนนั้น โดยเริ่มตั้งแต่ต้นกระบวนการเยียวยารักษา จนกระทั่งการป้องกันมิให้มีการติดยาเสพติดซ้ำอีก ซึ่งตามพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้มีข้อกำหนดอันเป็นเงื่อนไขของการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพอยู่ที่มาตรา 19 วรรคแรก กำหนดไว้ว่า “ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติด ตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้าไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่เกิดจากตัวผู้ต้องหาเอง หรือจากพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้” ในเงื่อนไขของมาตราดังกล่าวอาจสรุปประเด็นปัญหาได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาประการแรก คือ ปัญหาเกี่ยวกับผู้ที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะต้องเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเท่านั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้

ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 วรรคแรกได้กำหนดไว้ในเบื้องต้นว่า “ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐาน...” ทำให้การที่จะเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัตินี้จะต้องเป็นบุคคลที่ถูกจับกุมแล้วเท่านั้น

ประการที่สอง คือ ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขของกฎหมาย ที่เด็กหรือเยาวชนนั้นต้องไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษา ทำให้เป็นการตัดโอกาสเด็ก หรือเยาวชนในการเข้ารับการรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อให้สามารถกลับเข้ามาอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างสงบสุข

2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่ทำความผิดตามหลักสากล

1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child 1989)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child 1989) ฉบับนี้เป็นอนุสัญญาที่นำหลักการคุ้มครองเด็กที่กระจัดกระจายอยู่ในลักษณะของปฏิญญาอันเป็นตราสารระหว่างประเทศที่ไม่มีสภาพบังคับทำให้ไม่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองเด็ก มารวบรวมให้อยู่ในลักษณะกฎหมาย และกำหนดวิธีการเกี่ยวกับการคุ้มครองให้ไปในแนวทางเดียวกัน และอนุสัญญาได้สร้างกลไกทางกฎหมายขึ้นมาเพื่อให้มีการปฏิบัติตามพันธกรณีอย่างจริงจังโดยมีกลไกทางกฎหมายและวิธีการที่จะให้มีผลบังคับมากกว่าสนธิสัญญาอื่นๆ (อิงอร จินตนาเลิศ, 2549:6-7)

2. แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชนแนวทางริยาร์ด (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์, 188-196) แนวทางขององค์การสหประชาชาติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนมีบทบาท และส่วนร่วมในสังคมไม่เพียงเป็นส่วนประกอบหรือสิ่งที่ถูกสังคมควบคุม ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้กำหนดให้รัฐภาคีควรตราและบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งกำหนดวิธีการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชนทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องไม่มีเยาวชนคนใดถูกลงโทษในทางรุนแรงหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเยาวชนนั้นไม่ว่าจะเป็นการลงโทษภายในบ้าน สถานศึกษา หรือสถานที่อื่นใดก็ตาม นอกจากนี้ยังได้กำหนดการป้องกันปัญหาเกี่ยวกับการประทุรยตราบาปที่อาจเกิดขึ้นแก่เยาวชน และปัญหาที่เยาวชนอาจตกเป็นเหยื่อ หรือมีประวัติอาชญากรรมโดยไม่สมควร และยังมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญว่า หากมีการกระทำใดที่กระทำโดยผู้ใหญ่แล้วไม่มีความผิดทางอาญาและไม่ต้องรับโทษ การกระทำเดียวกันนั้นที่กระทำโดยเยาวชนก็จะต้องไม่มีความผิดอาญาและไม่ต้องรับโทษด้วยเช่นกัน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับเยาวชนจะต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความเข้าใจต่อความต้องการพิเศษของเยาวชน และมีความคุ้นเคยกับการใช้โครงการ และวิธีการอื่น ๆ ก่อนขั้นตอนการนำเยาวชนไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งควรเป็นหนทางสุดท้าย รวมทั้งต้องมี

บทบัญญัติของกฎหมายและการปฏิบัติที่เข้มงวดและจริงจังในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพื่อให้ห่างไกลจากยาเสพติดและไม่ไปข้องแวะกับการจำหน่ายยาเสพติด

3.แนวคิด และทฤษฎีในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

ทฤษฎีว่าด้วยการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Theory of

แก้ไขฝึกอบรมผู้กระทำความผิด และป้องกันอาชญากรรม (อัจฉริยา ชูตินันท์, 2557:93 differential association)

ทฤษฎีดังกล่าวได้ให้ข้อคิดเห็นในประเด็นสำคัญที่ว่า “พฤติกรรมของอาชญากรเรียนรู้กันได้โดยการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม และความประพฤติที่สื่อแสดงออกมาในลักษณะที่จะเป็นอาชญากรนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างในช่วงระยะเวลาและความสม่ำเสมอในการติดต่อหรือความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน” จากข้อคิดเห็นดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าพฤติกรรมของอาชญากรสามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ โดยขบวนการดังต่อไปนี้

(1) พฤติกรรมของอาชญากรสามารถเรียนรู้กันได้ โดยพฤติกรรมนั้นมีใช่เป็นการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ แต่เกิดจากการเรียนและฝึกอบรมด้วยเหตุนี้บุคคลที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมให้ประกอบอาชญากรรมจะไม่ได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมของอาชญากร เช่นเดียวกับบุคคลที่แก้เครื่องยนต์ได้จะต้องได้รับการฝึกฝนวิธีการแก้เครื่องยนต์มาอย่างดีแล้ว

(2) พฤติกรรมของอาชญากรสามารถเรียนรู้ได้จากบุคคลอื่นโดยขบวนการติดต่อซึ่งเป็นได้ทั้งกระบวนการอบรม สั่งสอนได้พบเห็น หรือรับรู้จากคำบอกกล่าวสืบต่อกันมา รวมทั้งการเลียนแบบจากวิธีการต่าง ๆ

(3) หลักการสำคัญของการเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้มีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม อย่างไรก็ตามการติดต่ออย่างผิวเผิน หรือการพบปะกันชั่วคราว รวมถึงการได้พบเห็นจากภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์อย่างฉาบฉวย ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญของการถ่ายทอดพฤติกรรมของอาชญากร

(4) การเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรประกอบด้วย ประการแรกวิธีการที่จะประกอบอาชญากรรมซึ่งอาจจะมี ความยากง่ายแตกต่างกันออกไป และประการที่สองแรงบันดาลใจ แรงขับภายใน ความมุ่งหมาย และทัศนคติ

(5) การเรียนรู้ถึงแรงบันดาลใจ และแรงขับดันภายในดังกล่าวข้างต้น จะเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติต่อกฎหมายของบ้านเมืองในทางที่นิยมชมชอบหรือเป็นปฏิบัติได้ ทั้งนี้เพราะบางสังคมสมาชิกจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้รู้จักเคารพในกฎหมายของบ้านเมือง แต่ในกลุ่มนอกกฎหมายหรือคิดว่าตนเองอยู่เหนือกฎหมายย่อมจะถือว่า การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองเป็นค่านิยมที่จะได้รับการยกย่อง

(6) เด็กกระทำความผิดเพราะเห็นว่าการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเป็นสิ่งที่มีความค่านิยมมากกว่า เพราะโดยสภาพธรรมชาติแล้ว พฤติกรรมของเด็กจะดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพ

สิ่งแวดล้อมที่จะชักนำไป หรืออาจกล่าวได้ว่า บุคคลที่กลายเป็นอาชญากรก็เพราะมีความเกี่ยวข้อง และความเคยชินต่อพฤติกรรมทางอาชญากร จนถูกกลืนหรือเข้าไปอยู่ภายใต้อิทธิพลทางวัฒนธรรมของหมู่โจร

(7) คบหาสมาคมที่แตกต่าง หมายถึงความแตกต่างในช่วงระยะเวลาความสม่ำเสมอ และลำดับเหตุการณ์ที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของอาชญากรรม และในการศึกษา พฤติกรรมของวัยรุ่นจะพบว่าความประพฤติก่เรจะเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่อาจเกิดขึ้นได้ขณะที่เด็ก กำลังพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ โดยพฤติกรรมดังกล่าวนี้ ถ้าเกิดขึ้นตลอดระยะเวลาของการ พัฒนาการและเป็นไปอย่างสม่ำเสมอแล้ว ความประพฤติก่เรก็จะกลายเป็นพฤติกรรม ของอาชญากรได้ในอนาคต

(8) ขบวนการของการเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรสัมพันธ์กับแบบของอาชญากร และแบบที่ต่อต้านอาชญากรซึ่งเกี่ยวกับกลไกของการเรียนรู้ กล่าวคือการเรียนรู้พฤติกรรมของ อาชญากรไม่จำกัดอยู่เพียงขบวนการของการเลียนแบบเท่านั้นบุคคลที่ถูกชักชวนหรือถูกล่อลวงก็ อาจจะเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรได้โดยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งไม่ใช่การ เลียนแบบ

(9) ขณะที่พฤติกรรมของอาชญากรรมเป็นการแสดงออกถึงความต้องการโดยทั่วไป และค่านิยมแต่พฤติกรรมของอาชญากรรมไม่สามารถจะอธิบายหรือตัดสินใจได้จากความต้องการ และค่านิยมนั้น ๆ ในขณะที่พฤติกรรมปกติก็เป็นการแสดงออกถึงความต้องการ และค่านิยมอย่าง เดียวกัน

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีนี้แม้จะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นทฤษฎีที่ยังไม่ สมบูรณ์นัก แต่ก็ยังเป็นทฤษฎีที่มีคุณค่าต่อการศึกษาทางอาชญาวิทยา เพราะเป็นกุญแจสำคัญของ นักวิจัยที่จะทำการศึกษาค้นคว้าขั้นต่อไปเพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย

3. หลักเกณฑ์ และ มาตรการทางกฎหมายในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก และเยาวชนของต่างประเทศ

3.1 มาตรการทางกฎหมายในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

(1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในปี ค.ศ. 1860-1979 สหรัฐอเมริกาได้คิดค้นรูปแบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่แตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐโดยมีการจัดการในรูปแบบของโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการ บำบัดรักษาทางเลือกต่ออาชญากรรมปรกติ (TASC) โครงการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดสุด สัปดาห์ เป็นต้น ต่อมาเมื่อปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดมีความรุนแรงมากขึ้นทำให้ต้องมีการศึกษา และกำหนดวิธีการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพจึงมีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่เป็นมาตรฐานกลางในปี ค.ศ. 1966 แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1971 ที่เรียกว่า “The Narcotic Addict Rehabilitation Amendment 1971 (NARA)” ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวเป็น

การนำแนวความคิดการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยองค์ศาล ซึ่งแต่เดิมนั้นเมื่อผู้กระทำความผิดถูกจับกุมจะถูกดำเนินคดีในชั้นศาลและถูกพิพากษาลงโทษในเรือนจำ ทำให้เห็นได้ว่าการจัดการกับปัญหายาเสพติดจะเน้นที่การปราบปรามเป็นหลักโดยการกำจัดผู้ลักลอบและจำหน่ายยาเสพติดเป็นหลัก หากแต่ตามแนวความคิดใหม่นี้จะเน้นที่การนำกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาผสมผสานกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเป็นหลัก

อย่างไรก็ตามมีข้อสงสัยเกี่ยวกับกฎหมายฉบับนี้ได้สร้างองค์ความรู้ของการคิดค้นรูปแบบการบำบัดแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นพื้นฐานของศาลยาเสพติดในยุคต่อมา เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการนำองค์การสหวิชาชีพเข้ามาช่วยในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยการนำแพทย์และจิตแพทย์เข้ามามีส่วนช่วยในการวินิจฉัยว่าบุคคลดังกล่าวนั้นเป็นผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ แต่อย่างไรก็ดี กระบวนการตัดสินใจทั้งหมดและการพิจารณาคดีในศาลยังเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาแต่ผู้เดียว ซึ่งแพทย์และจิตแพทย์มีฐานะเป็นเพียงผู้ชำนาญการพิเศษที่ให้ความเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ อันมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาไม่ต่างจากการพิจารณาคดีอาญาในศาลยุติธรรมปกติทั่วไป และยังคงมีเส้นแบ่งของอำนาจระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้อง ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือกระบวนการหลังจากที่ผู้สมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูได้รับการพิจารณาวินิจฉัยเห็นควรให้มีการพิจารณาแบบคณะลูกขุนได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้พิพากษา หากไตสวน แล้วพบว่าทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าเกินสมควร ศาลอาจไม่อนุญาตให้มีการพิจารณาคดีแบบคณะลูกขุนได้และดำเนินกระบวนการพิจารณาไตสวนไปฝ่ายเดียว โดยคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้นถูกกำหนดไว้ค่อนข้างกว้างซึ่งมีการนำระบบสมัครใจบำบัดมาใช้สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้ถูกจับกุม และระบบบังคับบำบัดสำหรับผู้ที่ถูกจับกุมและถูกพิพากษาลงโทษแล้ว (ณัฐดนัย สุภัทรากุล, 2549: หน้า 75-91)

(2) ประเทศสิงคโปร์

มาตรการในการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดของประเทศสิงคโปร์เป็นไปตามกฎหมายที่เรียกว่า “The Misuse of drug” แก้ไขเพิ่มเติม ปี ค.ศ. 1979 ซึ่งมีหลักเกณฑ์และกระบวนการในการเบี่ยงเบนคดี โดยฝ่ายบริหารแบบบังคับบำบัดซึ่งคล้ายกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพุทธศักราช 2534 แตกต่างกันในรายละเอียดบางเรื่องเช่น ประเทศสิงคโปร์ให้อำนาจผู้อำนวยการของสำนักงานยาเสพติดในการนำ ตัวผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด เพื่อตรวจพิสูจน์และเป็นผู้วินิจฉัยในการนำ ตัวผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่มาตรการบังคับบำบัดฟื้นฟู อีกทั้งมีอำนาจเด็ดขาดไม่ว่าจะเป็นการขยายลดระยะเวลาฟื้นฟู โดยมีคณะกรรมการพิจารณาตรวจสอบของสถานพยาบาลในการพิจารณาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด นอกจากนี้ในส่วนระยะเวลาการบำบัดกำหนดเพียงหกเดือนซึ่งกำหนดไว้เหมือนกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

ในส่วนฐานความผิดกฎหมายจะกำหนดไว้ค่อนข้างจำกัดคือ เป็นกรณีของการบริโภคสารควบคุมตามชนิดและปริมาณที่กำหนดโดยไม่ได้ขยายไปถึงผู้กระทำความผิดอาญาอื่นที่เกี่ยวข้องกับอาการติดยาเสพติด (สุธินี รัตนวราท, 2531:61-62)

4 วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและแนวทางแก้ไขกระบวนการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกรณีที่เป็นเด็กและเยาวชน

1. เมื่อวิเคราะห์ถึงหลักการภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และเยาวชน ค.ศ. 1989 ในสาระสำคัญที่ว่าด้วยผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก และเยาวชนต้องถูกคำนึงถึงเป็นลำดับแรกนั้น พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 วรรคแรกที่กำหนดเป็นเงื่อนไขในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพว่าจะต้องเป็นผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมีไว้ในครอบครอง หรือเสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเป็นกรณีที่เสพและจำหน่ายยาเสพติด ตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวงนั้น ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่กฎหมายไม่ได้กำหนดโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก และเยาวชนเป็นลำดับแรก เนื่องจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อเด็ก หรือเยาวชนนั้น มีความเป็นไปได้ที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจมองข้ามปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดไป ซึ่งอาจเป็นเพราะเด็ก หรือเยาวชนนั้นไม่เคยมีประวัติเกี่ยวกับการติดยาเสพติดมาก่อน หรือด้วยประการอื่นใด และเจ้าหน้าที่ดังกล่าวก็ดำเนินกระบวนการไปโดยมิได้ตั้งข้อกล่าวหาว่าเด็ก หรือเยาวชนนั้นเป็นผู้เสพยาเสพติด หรือข้อหาอื่นที่จะสามารถนำตัวเด็ก หรือเยาวชนนั้นเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพฯ ได้ ท้ายที่สุดเด็ก หรือเยาวชนนั้นก็กลับมาก่อทำความผิดซ้ำเดิมอีก

ในประเทศไทยนั้นปัจจุบันมีกฎหมายที่ถูกประกาศโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ได้กำหนดมาตรการเกี่ยวกับการสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดไว้ในข้อ 1 โดยกำหนดเงื่อนไขไว้ว่าต้องเป็นผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพียง 2 ฐานความผิดเท่านั้น และไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหา หรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล อีกทั้งต้องไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หากมีเงื่อนไขครบองค์ประกอบทั้งหมดก็สามารถสมัครเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้ ดังนั้นจะเห็นว่าประกาศดังกล่าวเปิดช่องให้ผู้ที่ติดยาเสพติดสามารถเข้ารับการฟื้นฟูได้ หากแต่การกำหนดให้เงื่อนไขที่จะสามารถสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูตามประกาศดังกล่าวนี้กระทำได้เพียงแต่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดใน 2 ฐานความผิด คือ ฐานเสพ และเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครอง โดยที่บัญชีท้ายประกาศก็มีการกำหนดจำนวนยาเสพติดที่จะถือว่ามียาเสพติดไว้ในครอบครองใน

จำนวนที่น้อยมาก เช่น เฮโรอีนมีต้องมีน้ำหนักไม่เกิน 100 มิลลิกรัม เป็นต้น ย่อมทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูของเด็ก และเยาวชนกล่าวคือ หากเด็กหรือเยาวชนที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดถูกตรวจพบว่ามีเฮโรอีนไว้ในครอบครองมากกว่า 100 มิลลิกรัม ก็จะไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานมียาเสพติดไว้ในครอบครอง แต่จะเป็นฐานมียาเสพติดไว้เพื่อจำหน่ายอันจะทำให้ไม่สามารถใช้ระบบการสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้ และหากตรวจไม่พบสารเสพติดก็ไม่ถือว่าเป็นผู้เสพยาอมไม่เข้าเงื่อนไขตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดฯ เด็กหรือเยาวชนนั้นก็จะต้องถูกดำเนินคดีไปโดยที่ไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูอันจะทำให้ประกาศดังกล่าวไม่ได้ถูกใช้ตามเจตนารมณ์ที่ตราขึ้นอย่างแท้จริง

2. ตามประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติเกี่ยวกับระบบสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยไม่ต้องเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด เพียงแต่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเท่านั้นเป็นกรณีที่เปิดโอกาสให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถเข้าสู่กระบวนการได้กว้างขวางมากขึ้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการตราประกาศดังกล่าวออกมาเป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เพื่อให้มีระบบดังกล่าวอยู่ในกฎหมายแม่บทอันจะทำให้การดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับระบบการสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่าในส่วนของบัญชีแนบท้ายประกาศดังกล่าวที่กำหนดเกี่ยวกับปริมาณยาเสพติดที่จะถือว่ามีไว้ในครอบครองอันเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งของระบบการสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นมีการกำหนดปริมาณยาเสพติดไว้ไม่น้อยเกินไปส่งผลให้หากมีการตรวจพบผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดมีปริมาณยาเสพติดมากกว่าที่ประกาศกำหนดไว้ ความผิดของผู้นั้นก็ไม่ใช่ความผิดฐานเสพยาอมและมีไว้ในครอบครอง และจะกลายเป็นมีไว้เพื่อจำหน่ายซึ่งกรณีก็ต้องกลับไปใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดฯ เช่นเดิม ซึ่งหากจะสามารถเข้ารับการบำบัดได้นั้นจะต้องปรากฏว่าผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาอมและมีไว้เพื่อจำหน่าย หากไม่ใช่ผู้ต้องหาดังกล่าว เช่น กรณีที่ตรวจสารเสพติดไม่พบ เป็นต้น ก็จะต้องดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมต่อไปอันจะทำให้ไม่สมตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้วางไว้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเพิ่มปริมาณยาเสพติดท้ายประกาศดังกล่าวให้มีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาเสพยาอมสามารถให้ความยินยอมเพื่อเข้าสู่กระบวนการได้มากขึ้น

3. การที่กฎหมายกำหนดบทบัญญัติเป็นเงื่อนไขว่า ถ้าบุคคลผู้เสพยาอมต้องหาว่ากระทำความผิดหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลนั้นจะไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้ ทั้งนี้โดยไม่ได้แยกว่าผู้กระทำความผิดนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือเป็นเด็กหรือเยาวชน ย่อมถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่เป็นอุปสรรค และขัดขวางเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งจะคืนเด็กหรือเยาวชนที่มีคุณภาพไม่ติดยาเสพติดกลับคืนสู่สังคม ซึ่งในกรณี

ดังกล่าวศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาใช้นั้นใช้ระบบสมัครใจเข้ารับการบำบัดสำหรับผู้ที่ยังไม่ถูกจับกุม และระบบบังคับบำบัดสำหรับผู้ที่ถูกจับกุมและถูกพิพากษาลงโทษแล้ว กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นประการใด หากปรากฏว่าบุคคลนั้นติดยาเสพติดก็จำเป็นต้องเข้ารับการบำบัด เพราะถือว่าผู้ที่ติดยาเสพติดคือผู้ป่วยประเภทหนึ่งที่จะต้องได้รับการรักษาเช่นเดียวกับโรคอื่น ๆ โดยไม่ได้ตั้งเงื่อนไขเกี่ยวกับโทษอย่างอื่นที่บุคคลนั้นได้รับไว้ ซึ่งในกรณีของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของเด็กและเยาวชนนั้นการที่สามารถนำตัวผู้ที่ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพได้มากย่อมส่งผลดีต่อทั้งตัวผู้ติดยาเอง และสังคมโดยรวม ดังนั้นในกรณีผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก หรือเยาวชนก็ควรที่จะต้องเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพซึ่งอาจจะเป็นก่อนการพิจารณาคดี หรือหลังจากมีคำพิพากษาคัดสินแล้วก็ตาม ทั้งนี้จะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป

ในกรณีดังกล่าวจึงต้องแก้ไขมาตรา 19 โดยการบัญญัติเพิ่มเติมเป็นพิเศษ ในกรณีของเด็ก หรือเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาแล้วทำให้ดำเนินการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไม่ว่าจะต้องหาว่าได้กระทำความผิดอื่น หรือขัดต่อเงื่อนไขในการเข้ารับการฟื้นฟูประการใดก็ตาม เพราะในกรณีของเด็ก และเยาวชนนั้นการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะต้องถือว่าเป็นกรณีที่สำคัญที่สุด เพื่อให้เด็ก หรือเยาวชนนั้นสามารถกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้

บรรณานุกรม

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. *มาตรฐานองค์การ*

สหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nation Standards on Criminal Justice). กรุงเทพฯ: สายส่งวิญญูชน, ม.ป.ป.

สุธินี รัตนวราท. *Law on Juvenile Delinquency LA213*. กรุงเทพฯ: กิ่งจันทร์การพิมพ์, 2531.

อัจฉริยา ชูตินันท์. *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว*. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.

อัจฉริยา ชูตินันท์. *อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557.

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, พ.ศ. 2555.

อิงอร จินตนาเลิศ. *กลไกระหว่างประเทศเพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989*, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

ณัฐดนัย สุภัทรากุล. *มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ*, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่า
กระทำ

ผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู